

Kommunal- og moderniseringsdepartementet, og Nærings- og fiskeridepartementet Oslo 10.02.21

Høringsuttale NOU 2020:12 – Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn (Distriktnæringsutvalget)

Næringslivet i distriktene skaper store verdier. Stedbunden næring basert på naturressurser er viktig for Norge i dag og blir viktig for grønn omstilling av Norge. Våre rike naturressurser på land, kyst og hav danner grunnlag for aktivitet, utvikling og viktige eksportnæringer lokalisert i distriktene.

Natur og klima er i endring. Kunnskapsbasert forvaltning av våre naturressurser er en forutsetning for bærekraftig grønn verdiskaping og styrket bosetting i distriktene. Skal vi skape verdier av naturen må vi også sikre naturverdiene. Naturen har gitt oss arbeid og inntekter siden tidenes morgen. Et grønt taktskifte i Norge vil trygge velferd og livskvalitet også for fremtiden.

Naturviterne mener vi trenger en ikke-nøytral næringspolitikk som støtter opp om og utvikler våre fortrinn i Norge. Det gjelder naturressurser, humankapitalen og den norske modellen, ikke minst trepartssamarbeidet i norsk arbeidsliv som har vist seg å være omstillingsdyktig. Trygge ansatte er fleksible og endringsvillige ansatte. Kunnskap, naturressurser og miljø er de viktigste kriteriene for en næringsspesifikk satsing nasjonalt og regionalt.

Vi er i enig i utvalget «om at det har en kulturell og sosial egenverdi for landet å opprettholde spredt bosetting, selv om dette også kan ha en økonomisk kostnad». Til det siste vil vi peke på at sentralisering også har en kostnad som til dels er undervurdert og underkommunisert. Sentralisering krever utbygging av ny infrastruktur, som samferdsel og bolig, samtidig som at eksisterende infrastruktur i bygg, anlegg, skole og samferdsel med god kapasitet, blir stående ubrukt eller med lav kapasitetsutnyttelse i distriktene. Det kan i sum gi en vesentlig samfunnsøkonomisk sentraliseringskostnad og lavere avkastning på allerede gjennomførte investeringer i distriktene.

Naturviterne støtter utvalget om at digital infrastruktur er grunnleggende og kritisk infrastruktur, hvor det trengs ytterligere forsterket utbygging i distriktene. Tilgang på bredbånd og digital infrastruktur i hele landet bør prioriteres som en innbyggerrettighet.

Kap. 8 Næringspolitikk i første linje – kommunenes betydning for næringsutvikling

Bioøkonomien

Norge og ikke minst distriktene har muligheter i hele den grønne økonomien. Klima- og naturkrisen henger sammen, og må løses sammen. Dette er utfordringer som også skaper store muligheter for Norge. Kunnskap om naturen gir grunnlag for ny verdiskaping.

Etablere et eget Bionova

Naturviterne har tatt til orde for å etablere et eget Bionova, bioøkonomien sitt Enova. Bionova bør særlig rettes inn mot å støtte prosjekter innen havbruk og fiskeri, jord- og skogbruk og etablere koblinger mellom disse næringene, og mellom næringene og nye forskningsmiljøer innenfor livsvitenskapene. Vi trenger en kraftsatsing på utviklingsprosjekter innen bioøkonomi, fornybare biologiske ressurser og bearbeiding til blant annet mat, fôr, ingredienser, farmasøytiske produkter og bioenergi. Bionova kan bli en motor for utvikling av næringsvirksomhet basert på fornybare ressurser, på samme måte som Enova er det for fornybar teknolog. Bionova kan bidra til grønn omstilling og verdiskaping i distriktene.

Bionova kan dekke merkostnaden ved å velge mer sirkulær produksjon og verdikjeder basert på fornybare biologiske ressurser. Enova er i hovedsak rettet inn mot industri, landtransport, maritim transport og bygg og eiendom. Det bør utvides for å treffe bredere og flere sektorer, og for tiltak som ikke opplagt ligger innen energibruk og teknologi.

Fakta bioøkonomi:

- Biobaserte næringene sysselsetter over 140 000 mennesker og har en årlig verdiskaping på over 100 milliarder kroner.
- En rapport fra NHO/NMBU har beregnet at bioøkonomien kan få en omsetning på 1000 milliarder innen 2050.
- OECD viser at bioøkonomien vil vokse raskt de neste årene – drevet blant annet av behovet for mer klimavennlig energi, bærekraftig matproduksjon og nye muligheter innen medisin og helse.
- Norge har store biobaserte naturressurser, og ledende akademiske kompetansemiljøer.

Naturbasert bærekraftig reiseliv

Naturbasert reiseliv gir lokal verdiskaping og er en viktig stedbunden næring. Norge må nytte sine fortrinn til økt verdiskaping innen bærekraftig reiseliv, der samspill mellom reiseliv og lokalsamfunn er sentralt. Naturbasert reiseliv må basere seg på helhetlig miljøtilnærming, bevaring av natur, kultur og miljø, og der miljøvennlig transport er en del av et bærekraftig reiseliv

Rik natur trenger god forvaltning og tilstrekkelig med tilrettelegging, særlig i de områder med stor belastning og mange besøkende på et begrenset område i en intensiv sesong. En kommune har inntekt og infrastruktur tilpasset sin størrelse og befolkning. Turistkommuner er ofte ikke folkerike kommuner. På flere steder er det stort gap mellom mengden turister og den kapasitet kommunen har til å investere i og drifte tilrettelegging, f.eks. parkering, sanitæranlegg og skilting.

Kall det gjerne noe annet enn skatt, kall det turistbidrag eller bidrag til kommunalt naturfond. I sum vil den enkelte turist få mer igjen fra en slik ordning enn den enkelte betaler, og turiststedet som hjem- og boplass for lokalbefolkningen blir bevart.

Kommuner i Norge må få anledning til å vedta turistskatt/miljøavgift der det er lokal enighet om det. Midlene bør øremerkes investering og drift av tilrettelegging og infrastruktur som hindrer slitasje og verdireduksjon av naturverdiene. Det vil og bidra til at mer verdiskaping blir lagt igjen lokalt.

Kommunens inntektssystem må belønne klima, natur, miljø og bærekraftig verdiskaping

[Inntektssystemutvalget](#) skal legge til grunn at inntektssystemet skal sørge for at alle kommuner skal kunne tilby gode og likeverdige tjenester til sine innbyggere. Mandatet gir ikke utvalget eksplisitt i oppdrag å vurdere hvordan inntektssystemet kan bidra til at vi når globale, nasjonale og lokale klima- og naturmål, og økt grønn verdiskaping.

Naturviterne mener helheten i mandatet og mandatpunktet om at «Utvalget bes vurdere behovet for andre tilskudd i inntektssystemet i tillegg til innbyggertilskuddet, og hvilke samfunnsutfordringer

og -mål slike tilskudd skal møte», gir støtte og forventning om at utvalget ser på mulige insentiver for nasjonale og lokale klima-, natur- og bærekraftsmål og grønn verdiskaping inn i sitt arbeid.

Kommunene er i en særstilling i sin rolle som myndighetsutøver, tjenesteyter og samfunnsutvikler. Levering og sikring av økosystemtjenester til innbyggerne og framtidig generasjoner må regnes som en del av kommune sin tjenesteproduksjon. Inntektssystemet må sikre og bygge opp om alle rollene. Inntektssystemutvalget har en gylden anledning til å gjennomføre et utvalgsarbeid som bedre kan sikre klima, natur, miljø og bærekraftig verdiskaping, og iverksette FNs bærekraftsmål.

Arbeid med økologiske skatteoverføringer foregår i andre land, det som kalles «ecological fiscal transfers». NINA (Norsk institutt for naturforskning) hadde for en tid tilbake forskning på såkalt «grønn kommunenøkkel» i prosjektet [POLICYMIX](#). Forskningen går på å vurdere rollen til økonomiske instrumenter i policy-mikser for bevaring av biologisk mangfold og økosystemtjenester. Mer om dette kan det bl.a. leses om hos [The Green Economy Coalition](#).

Nytt inntektssystem må belønne kommuner som tar lokalt grep for å håndtere klima- og naturkrisen, og støtte bedre kommuner med uforholdsmessige kostnader med å ha og ta natur- og miljøansvar. Inntektssystemet må ha mekanismer som gir kompensasjon til kommuner som har skatteinntektstap fra bevaring av natur. Veksttilskudd gis i dag kommuner med særlig høy befolkningsvekst. På samme måte bør det gis tilskudd i inntektssystemet til kommuner med uforholdsmessig stort ansvar på naturforvaltning, klimaarbeid og klimatilpasning.

Arealforvaltning - lokal kompetanse - helhetlig planlegging

Utvalget peker på at lav kapasitet i små kommuner til å håndtere planprosesser kan være en flaskehals for næringsutvikling. Samtidig kan det være vanskelig for små bedrifter å forholde seg til omfattende og komplekse planprosesser med et omfattende forvaltningsregime. Utvalget mener derfor det bør vurderes å innføre en tilskuddsordning for små kommuner med større planleggingsutfordringer, samt en veiledningsordning for små og mellomstore bedrifter.

Naturviterne støtte dette og andre grep for å styrke arealplanleggingen, kapasitet og kompetanse i kommunene. Alle kommuner, særlig små og mellomstore, kan ikke ha full faglig kapasitet på alle fagområder. Vi vil peke på at mange kommuner har potensiale til å nytte seg av den fagkompetanse som fylkeskommune og regionale statlige myndigheter har og kan tilby, vesentlig mer enn i dag. Der sterke økonomiske utbyggingsinteresser skal håndteres, er dialog og bistand, inkludert innsigelser i noen saker, et gode for lokalt selvstyre og forsvarlig arealplanleggingen for innbyggere og næringslivet.

Kunnskap og kartlegging

Økt tilgang til kunnskap om bunnforhold, biologi og geografi i marine områder gir grunnlag for bedre avveininger mellom økonomiske og økologiske hensyn. Vi støtter utvalgets forslag om at arbeidet med å lage marine grunnkart og kartlegge marine naturtyper i kystsonen utvides til hele landet.

Kunnskap om jorda er også mer enn noensinne viktig både for økonomi i produksjonen, men ikke minst for å optimalisere god agronomi og klima- og miljøvennlig matproduksjon. Norge trenger et

kartleggingsløft med større tempo og omfang av jordsmonnkartlegging. I dag er bare 55% av den dyrka jord i Norge jordsmonnkartlagt.

Styrke utdanningskapasitet og rekruttering til planfaglig utdanning

Grønn bærekraftig omstilling av Norge både i privat og offentlig sektor, er grunnleggende avhengig av fysisk planlegging og bærekraftig arealplanlegging. Arealplanlegging både for bruk og vern, er en forutsetning for en rekke sektorovergripende samfunns mål og politikkområder.

Gjennomføring av mange samfunns- og distriktsmål er avhengig av tilstrekkelig kompetanse og kapasitet innen planfag i hele landet. Det gjelder by- og tettstedsutvikling, næringsutvikling, levende lokalsamfunn, klima og miljø, naturforvaltning, samferdsel, miljøvennlig transport, areal- og ressursforvaltning på land og kyst. Planfaglig kapasitet og kompetanse er viktig for god innbyggermedvirkning, er konfliktdempende og er en forutsetning for kunnskapsbasert forvaltning av våre rike naturressurser.

Strategidokumentet [Hvordan øke utdanningskapasiteten i offentlig planlegging?](#) har vurdert utfordringer og muligheter for økt kapasitet til planfag. Dokumentet er utarbeidet av KS, FUS (Forum for utdanning i samfunnsplanlegging) og KMD og [ble levert KMD november 2019](#). Rapporten konkluderte med side 12:

«Det er behov for en betydelig kapasitetsøkning når det gjelder utdanning av fagpersonale som kan løse plan- og analyseoppgaver iht. plan- og bygningsloven og øvrig planrelevant lovverk. Kartleggingene avdekket også at kommunene mangler tilførsel av, og tilgang til, flere typer planfaglig kompetanse: behovet er til stede når det gjelder overordnet strategisk planlegging, samfunnsplanlegging, økonomiplanlegging, areal- og fysisk planlegging.»

- Norge må styrke utdanningskapasitet og rekruttering til planfaglig utdanning for å ha kapasitet til å gjennomføre grønn omstilling
- Norge må prioritere lokal kompetanse og kapasitet på natur og klima i kommunene for å sikre økologisk, sosial og økonomisk bærekraft og gode tjenester til innbyggere og næringsliv

Dagfinn Svadberg Hatløy
forbundsleder Naturviterne